

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОСВІТИ ТА
РЕАБІЛІТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ:
ПРОБЛЕМИ, РІШЕННЯ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародної науково-практичної
конференції**

26-27 жовтня 2023 р.

Запоріжжя
Україна

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Ministry of Education and Science of Ukraine
Department of Education and Science of Zaporizhzhia Regional State Administration
Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy”
of Zaporizhzhia Regional Council

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
Міжнародної науково-практичної конференції
«СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОСВІТИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА
ПОВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ, РІШЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ»

BOOK OF ABSTRACTS
of the International scientific and practical conference
“STRATEGIC ORIENTATIONS OF EDUCATION AND REHABILITATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL
LAW AND POST-WAR TIMES: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS”

26-27 жовтня 2023 року
October 26–27, 2023

Запоріжжя, Україна
Zaporizhzhia, Ukraine

*Рекомендовано до друку Вченою радою комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
(протокол № 2 від 27 жовтня 2023 року)*

Редакційна колегія:

В. В. Нечипоренко (відповідальний редактор), доктор педагогічних наук, професор, Хортицька національна академія;

Н. М. Гордієнко, доктор соціологічних наук, професор, Хортицька національна академія;

М. С. Кудінова, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;

О. М. Галієва, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;

О. О. Сташук, кандидат педагогічних наук, Хортицька національна академія;

Г. Б. Глущенко, старший викладач, Хортицька національна академія;

О. В. Макаренко, методист, Хортицька національна академія.

Бібліографічні редактори:

Єнєва С. В., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;

Прохорова С. П., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;

Двореченцева А. С., методист, Хортицька національна академія.

Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. – 764 с.

Strategic orientations of education and rehabilitation in the conditions of martial law and post-war times: problems, solutions, prospects : Book of Abstracts of the International scientific and practical conference of students and young researchers (Zaporizhzhia, October 26–27, 2023) / General editor V. Nechyporenko. – Zaporizhzhia : Publishing House of Khortytsia National Academy, 2023. – 764 p.

ISBN 978-617-7929-11-5

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи», організованої науково-педагогічним колективом Хортицької національної академії у співпраці з українськими і зарубіжними партнерами. Опубліковані тези доповідей висвітлюють нагальні проблеми, завдання та перспективи розвитку освітньої сфери в умовах війни; розкривають специфіку впливу штучного інтелекту та цифровізації на освітній ландшафт; актуалізують теоретичні та практичні аспекти спеціальної й інклюзивної освіти; характеризують особливості психологічної та соціальної реабілітації населення України; розкривають сучасні підходи до дотримання здорового способу життя; відображають актуальні тенденції розвитку мистецтва, дизайну, менеджменту та туризму.

Збірник адресовано науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам і широкому колу фахівців суспільно-гуманітарного профілю.

Редакційна колегія може не поділяти концептуальні ідеї авторів та інтерпретаційні підходи, репрезентовані у змісті тез. Відповідальність за достовірність поданих матеріалів, наведених цитат, статистичних та емпіричних даних несуть учасники та їхні наукові керівники згідно з юридичними й етичними нормами академічної доброчесності.

УДК 37+364-786]364/366"

ISBN 978-617-7929-11-5

© Автори тез, 2023

© Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2023

- розглядати як засіб вільного самовираження, що викликає позитивні емоції, формує активну життєву позицію;
- мобілізувати творчий потенціал внутрішніх механізмів саморегуляції;
- встановлювати відносини з людьми, що володіють мовою звуків, фарб, рухів, тобто мовою невербального спілкування, в результаті чого дитина отримує новий досвід, який може нести в життя, полегшуючи своє спілкування з іншими.

Отже, арт-терапія виступає потужним засобом соціальної адаптації, особливо для дітей з особливими освітніми потребами, які через фізичні або психічні особливості свого стану часто соціально дезадаптовані, обмежені в соціальних контактах. Творчий досвід, усвідомлення себе, розвиток нових навиків і умінь, дозволяють таким дітям більш активно і самостійно брати участь в житті колективу та суспільства.

Таким чином, можна стверджувати, що арт-терапія володіє ефективним ресурсом ціннісного виховання дітей із особливими освітніми потребами, оскільки сприяє формуванню відчуття власної цінності, подоланню страху майбутньої життєвої самореалізації, що створює найкращі умови для формування ціннісного ставлення до власного життя для подальшої успішної інтеграції дитини з особливими освітніми потребами у соціальне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук Ю. Д., Казачінер О. С. Управління процесом соціалізації дітей з ООП у закладі освіти. *Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій* : матеріали наук.-практ. конференції, м. Чернігів, 3-4 вересня 2021 р. Чернігів, 2021. С. 45–48.
2. Подкоритова Л. О. Багатомірність арт-терапії як професійного буття психолога. *Простір арт-терапії* : зб. наук. ст. Київ : Золоті ворота, 2011. Вип. 2. С.15–23.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 01.10.2023).
4. Хіля А. В. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних учених. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 5. С. 394–403.

Руколянська Наталія Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та мовної підготовки,
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя, Україна

ВВИЩЕ АНТОНІМІЇ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Наукова сфера сучасної України знаходиться у постійному пошукові, розвитку, не дивлячись на складні умови сьогодення, що має безпосередній зовнішній і внутрішній вплив на науковий стиль, який чуттєво реагує на зміни, тому процес впорядкування і унормування термінології будь-якої сфери як ядра мови фаху є безкінечним. А «відсутність унормованої термінологічної бази української логопедії не лише спричиняє практичні незручності у її використанні, а й применшує значення теоретичних досягнень логопедичної науки» [1, с.53].

Логопедична термінологія формує термінологічне поле галузі, її проблеми досліджують такі науковці: І. Іваненко (структурні й функціональні особливості української логопедії в системі наук, проблеми кодифікації української логопедичної термінології, В. Тищенко, Р. Лалаєва, Ю. Сурованець (питання індексації логопедичних термінів), сутність логопедичних понять (Н. Савінова) тощо.

Мета – з'ясувати особливості формування термінів полярної семантики в українській логопедії.

Логопедичну термінологію за логіко-лінгвальними ознаками можемо стратифікувати на чотири великі групи: загальнонаукова (*класифікація, гіпотеза, експеримент*), міжнаукова (*інклюзивне навчання, фонофобія, слух*), базова (*логопат, дефектологія, логопедичний садок*), слова широкої семантики (*вовча паща, заяча губа*). До найскладніших і найменш вивчених аспектів синхронного дослідження термінів належить питання їх системної організації на рівні лексико-семантичної парадигматики, зокрема дослідження антонімії.

Антоніми в логопедії, як і в інших галузях, утворюють власне поняттєве мікрополе, де й реалізують відношення протилежності, яке ґрунтується на відмінності всередині певного явища (якості, властивості, стану, руху тощо). Протиставлення семантики слів виявляється лише у зіставлених поняттях логопедії, що перебувають у взаємній залежності і характеризують явище одного плану. Ще академік В. Русанівський зазначав, що «протиставлення слів передбачає існування в кожному з них спільної семантичної основи; розвиток кожного нового антонімічного протиставлення є, разом із тим, розвитком нового значення в словах, що протиставляються» [3, с. 677].

Завдяки антонімічним відношенням вичерпніше визначається місце логопедичних термінів, їх взаємозалежність та взаємодія в межах термінологічної системи. Відношення протилежності досить широко виявляються у різних лексико-семантичних категоріях, наприклад, назвах дисциплін, науки, її розділів (*логопедія дорослих* ≠ *дитяча логопедія*), назвах вад, хвороб, симптомів, синдромів (*ринолалія закрита* ≠ *ринолалія відкрита*), назвах анатоомо-фізіологічних і психологічних основ мовлення (*мовлення логічне* ≠ *мовлення алогічне*) та ін.

З огляду на те, з якого боку характеризується те чи інше явище, антонімічні пари у логопедичній термінології репрезентовані різними частинами мови: іменниками (*мікрогенія* ≠ *макрогенія*), прикметниками (*внутрішній* ≠ *зовнішній*), дієсловами у різних формах (*лабіалізований* ≠ *нелабіалізований*).

Залежно від того, у який спосіб об'єднуються антоніми, за формальною структурою виокремлюються лексичні/власне семантичні/різнокореневі (*аграматизм придбаний* ≠ *аграматизм фізіологічний*) та словотвірні/спільнокореневі/однокореневі (*параліч тонічний* ≠ *паралія атонічний*) пари. Останні переважно творяться додаванням до слова із стверджувальною семантикою заперечної частки-префікса *не-*, який вказує на відсутність ознаки чи заперечує (і такі пари переважають), та префіксів *дез-*, *а-* або кореня з протилежним значенням (у складних словах), і на відміну від лексичних, характеризуються неповним розходженням своєї семантики. Серед лексичних антонімів у логопедії можна виокремити пари, які у своєму складі мають компоненти, що протиставляються і в загальноживаній лексиці (*простий* ≠ *складний* (*дислалія*)). Подібні пари антонімів набувають певної семантичної ознаки лише у складі словосполучення. Якщо порівнювати лексичні й словотвірні антоніми з квантитативної точки зору, то в аналізованих текстах їх приблизно однакова кількість, проте з невеликою перевагою лексичних.

За семантичною ознакою з-поміж термінів виявлено контрарні, комплементарні та векторні антоніми. Контрарну протилежність предметів, ознак та ін. виражають видові поняття, між якими існує проміжний компонент (мезонім) – номен з нейтральним значенням (*м'який приголосний* – *напівм'який приголосний* – *твердий приголосний*). Повну антонімію відтворюють лише крайні симетричні члени такого протиставлення, середні ж вказують на збільшення чи зменшення ступеня якості. Комплементарна/контрадикторна/ протилежність виключає наявність проміжного компонента (*дислалія поліморфна* ≠ *дислалія мономорфна*). Векторні антоніми, які виражають протилежність різноспрямованих дій, рухів, ознак, мають семантичні характеристики комплементарних, тому, на думку Т. Лепехи [2], є різновидом останніх (*словник активний* ≠ *словник пасивний*). Як засвідчило дослідження, антонімія в сучасній українській логопедичній термінології є різнорідною (гетерогенною), оскільки фіксує різні види семантичної протилежності, зі значною кількісною перевагою комплементарного виду.

Антонімічну пару формують терміни різні за словотвірною структурою: кореневі терміни (*норма* ≠ *дефект*), похідні (*синхронний* ≠ *асинхронний*), складні (*макрогlossenія* ≠ *мікрогlossenія*), терміни-словосполучення з різною кількістю компонентів (*сигмантизм лабіальний* ≠ *сигмантизм білабіальний*, *внутрішнє прогресивне гальмування* ≠ *внутрішнє регресивне гальмування*). Останні відрізняються кількісним складом (від двох до шести компонентів) та способом поєднання складових частин (з прийменником та без нього).

Антонімічні пари логопедичних термінів генетично неоднорідні. Виявлено як власне українські (*внутрішнє мовлення* ≠ *зовнішнє мовлення*), так і ті, що складаються із запозичених одиниць (*норма* ≠ *патологія*, *стереотелія* ≠ *монотелія*), що ілюструє різні причини і шляхи творення антонімів у цій галузі. Проте полярними відношеннями пов'язані переважно пари, де обидві одиниці – запозичені терміни.

Таким чином, результатами дослідження явища антонімії в логопедичній термінології виявлено, що це явище властиве не лише лексемам широкої семантики (загальноживаним словам), а й базовим логопедичним термінам; антонімія у межах логопедичної термінології реалізується завдяки або

семантичним характеристикам самих назв, або поняттєвим характеристикам термінів, що входять до складу термінології й набувають полярності внаслідок певного класифікаційного місця у системі понять.

Антонімія є важливою ознакою організації термінів логopedії у терміносистему, одним із проявів парадигматичних відношень, наслідком постійного розвитку, збагачення й упорядкування цієї термінології і представлена так само широко, як і в загальнолітературній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваненко І. Проблеми кодифікації української логopedичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Проблеми української термінології». Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2008. № 620. С. 218–224 .

2. Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірно-структурні особливості судово-медичної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2000. 19 с.

3. Русанівський В. М. Семантичні процеси розвитку української лексики. *Історія української мови. Лексика і фразеологія* : монографія. Київ : Наукова думка, 1983. С.660–715.

Савінова Наталія Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

Карпенко Катерина Максимівна,

аспірант,

викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

ОСВІТНЯ ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: РЕАЛІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГOPEDІВ

Головним завданням процесу модернізації та реформування системи освіти в Україні є досягнення конвергенції з європейською освітньою системою, наближення її до міжнародних стандартів та вимог, перетворення у гнучкий та відкритий освітній простір, який сприятиме розвитку особистості та творчого потенціалу кожного його учасника. Проте перехід до європейського освітнього стандарту вимагає системної реорганізації та адаптації до сучасних вимог, що передбачає підготовку нового покоління фахівців, здатних конкурувати на світовому ринку праці та сприяти розвитку своєї країни.

В 2019 році епідемія Covid-19, а з 24 лютого 2022 року умови воєнного стану в Україні суттєво змінили освітній процес на всіх його рівнях. Упровадження дистанційної форми навчання стало викликом для системи освіти в Україні та зумовило низку змін в її нормативно-правовому забезпеченні: редакція Положення «Про дистанційне навчання» (ред. від 16.10.2020 р.), затвердження Положення «Про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» (від 08.09.2020 р.), Лист МОН «Щодо тимчасового переходу на дистанційне навчання» (від 12.10.2020 р.), «Щодо організації дистанційного навчання» (від 02.11.2020 р.) тощо.

Забезпечення доступу до навчальних ресурсів відбувалось в межах суттєвого розвитку віртуальних платформ та електронних освітніх ресурсів: дитячий онлайн-садок НУМО, онлайн-школа «На Урок», «Всеосвіта», проєкт Canvas Network, Moodle, відеоконференції Zoom, Googlemeet тощо.

Заклади освіти успішно адаптувалися до нових умов, створюючи онлайн-курси, вебінари та електронні підручники. Освітня цифрова трансформація вимагає великих зусиль від педагогів та здобувачів освіти у засвоєнні цифрових навичок та забезпеченні якісного доступу до сучасних комп'ютерних засобів.

Попри виклики та випробування, з якими зіштовхнулася незалежна суверенна Україна в останні роки, продовжується освітньо-виховний процес, головною метою якого є формування свідомого, компетентного та відповідального покоління, спроможного продовжити розвиток, визнання на світовій арені української держави [2].